

Lietuvių kalbos žargono priesaginių prieveiksmių morfologija ir adaptacinės ypatybės: priesagos *-ai* hibridiniai vediniai iš priesaginių rusų kalbos kilmės būdvardžių

Robertas Kudirka

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas
Kalbų, literatūros ir vertimo studijų institutas
Vilnius University Kaunas Faculty
Institute of Languages, Literature and Translation Studies
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
E. paštas robertas.kudirka@knf.vu.lt
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1781-0478>
Moksliniai interesai: leksikologija, leksikografija, morfologija, fonetika
Research interests: lexicology, lexicography, morphology, phonetics

Santrauka. Straipsnyje morfologiškai analizuojami lietuvių kalbos žargono priesaginiairieveiksmai (127), atrinkti iš *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodyno*. Analize siekiama nustatyti sistemiškas morfologines ypatybes, tarties ir kirčiavimo adaptacinius ypatumus. Žargoniniųrieveiksmių priesagos *-ai* vediniai, kurie kilę iš priesaginių rusų kalbos kilmės būdvardžių, yra suklasifikuoti pagal pamatinių žodžių priesagas. Klasifikacija pradeda nuo dariausių priesagų ir baigiama mažiau dariomis. Kiekviename poskyryje yra aptariamos tarties ir kirčiavimo adaptacinės ypatybės. Atlikta analizė nurodo, kadrieveiksmių morfologinės ypatybės yra perimtos iš rusų kalbos ir specifiskai transformuotos. Tarties ir kirčiavimo adaptacinės ypatybės yra nulemtos lietuvių kalbos teritorinių dialektų bei bendrinės kalbos pagal tam tikrus dėsniumus. Žargoniniamsrieveiksmiams būdingas sistemiškas šaknies balsio diftongizuotas [e], [ie] variavimas, taip pat lietuvių kalbos žargonybėse balsiai [i], [u] variantiškai gali būti adaptuoti kaip ilgieji. Priesaginiai hibridiniairieveiksmai, adaptuodamiesi lietuvių kalbos sistemoje, dažniausiai išlaiko pamatinių žodžių kirtį.

Reikšminiai žodžiai: daryba;rieveiksmai; žargonas; žargoniniai hibridai.

Morphology and Adaptation Features of the Slang Suffixal Adverbs in Lithuanian Language: Hybrid Derivatives of Suffix *-ai* from Suffixal Adjectives of Russian

Summary. This article analyses 127 suffixal adverbs from *Lithuanian slang and non-standard dictionary* (Kaunas, 2012). The suffixal adverbs of Lithuanian slang have not been researched systematically according to grammatical

Straipsnis parengtas vykdant Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2019–2021 m. finansuojamą projektą „Lietuvių kalbos žargono lingvistinės ypatybės“.

Įteikta 2019 06 10 / Priimta 2019 08 20

Submitted 10/06/2019 / Accepted 20/08/2019

Copyright © 2019 Robertas Kudirka. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution License CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium provided the original author and source are credited.

classification. This research is based on the morphological analysis. The suffixal adverbs are divided into groups: every group includes some subgroups. First, the most productive derivatives groups are analyzed, then the less productive groups are involved. In each subgroup are described derivatives of individual suffixes; where necessary, due consideration is given to the underlying structure and various morphological properties. Every subgroup has a small description of the accentuation and the pronunciation or the root vocalism.

Keywords: word formation; adverbs; slang; slang hybrids.

Įvadas

Lietuvių kalba yra teritoriškai ir socialiai funkciškai susiskaidžiusi – šalia bendrinės kalbos (bk) sistemos egzistuoja ir kiti lietuvių kalbos posistemiai ar atmainos: bendrinė šnekamoji kalba, socialiniai ir teritoriniai dialektai, pusiau tarminė kalba, buitinė prastakalbė ir kt. Dialektas – tai socialinė ar teritorinė kalbos atmaina (variantas), vartojamas daugmaž ribotos grupės (visuomenės dalies) žmonių ir besiskiriantis nuo bk standarto fonetinėmis, gramatinėmis, leksinėmis ir kt. ypatybėmis (nors oficialiosios bk standartas, savo ruožtu, vis tiek irgi yra prestižinis socialinis „dialektas“) (plg. Macaulay 1994: 65; Durrell 2004: 200–202).

Žargonas, kaip socialinio dialekto rūšis, yra jau platesnis ir sudėtingesnis reiškiny, nes nelengva apibūdinti, kokios sociumo dalies žargoniniai reiškiniai neapima ar yra visai nebūdingi. Žargonas yra kalba kokios nors socialinės grupės, vienijamos bendrų interesų ir srities (pvz., kareivių, breiko šokėjų ir kt.). Didžiąjai daliai žargoninės leksikos būdinga gana savitos nenorminės fonetinės, morfologinės, darybinės ypatybės. Kuo labiau ta socialinė grupė atsiribojusi, tuo jos kalba žargoniškesnė, autonomiškesnė – šis požymis akivaizdus, pvz., kalėjimo žargone. Taip pat svarbu paminėti, kad socialinis dialektas vis tiek yra susijęs su tam tikru regionu, vyraujančiu tam tikroje teritorijoje kalbos statusu ir tautine gyventojų sudėtimi, t. y. su teritoriniais dialektais (Chambers, Trudgill 2004: 45–46). Nemažai žargonizmų yra slavizmai, tad vilniečiams ir Vilniaus kraštui yra būdingesnis rusų kalbos fonetinių, morfologinių ir pan. ypatybių išlaikymas.

Publikuoti žargono žodynai ir žargonybių vartojimas dabartinėje kalboje paskatino imtis sistemingai tirti jų gramatinio adaptavimo dėsnius, nustatyti vidinių normų požymius. Nors ir lietuvių kalbos žargono lingvistinės ypatybės nėra išsamiai aprašytos, yra gaji nuostata, jog žargonybės „neturi gramatinės sistemos“ (Paulauskienė 2004: 75) ar yra visai „be sistemos“ (Barauskaitė ir kt. 1995: 47; Petrėtienė ir kt. 2006: 2–4 ir kt.). Šie teiginiai iškart kelia abejonių – sisteminių ypatybių nebuvimas, chaotiškumas keltų daug komunikacinių trikdžių ar net darytų ją neįmanomą, nes ir nebendrinės, nenorminės kalbos atmainos egzistuoja pagal tam tikras sakytines taisykles, vidines normas (kad ir neišsąmonintas). Be taisyklių kiekviena kalbos atmaina apskritai negalėtų egzistuoti (plg. Pupkis 2005: 17). Leksinių, gramatinių ir fonetinių žargono skirtumų atsiranda dėl kitų kalbų įtakos ir dėl teritorinių dialektų (savaiminės, stichiškos normos) bei bendrinės kalbos (kodifikuotos normos) elementų mišimo, bet pakitusios sisteminės ypatybės, darybinės analogijos ir kt. vis tiek yra perimamos iš struktūriškai nuoseklių teritorinių dialektų ir bk sistemų.

Šio straipsnio tikslas – morfologiškai išnagrinėti žargoninius priesaginius prieveiksmius, kurie yra priesagos *-ai* hibridiniai vediniai iš priesaginių rusų kalbos kilmės

būdvardžių. Iš pradžių buvo nustatoma žargonybės kilmė, paskui žodis analizuojamas darybiškai: nustatomas darybinis pamatas. Visi tiriamieji žodžiai buvo klasifikuojami pagal darybinio pamato priesagas, atliekama sisteminė analizė, kuria siekiama išgryninti vyraujančius darybinius modelius, aptarti tų modelių santykius. Analize siekiama nustatyti sistemiską morfologines ypatybes ir bendrus struktūrinius dėsningumus¹. Tyrime taip pat aptariamos prieveiksmių tarties ir kirčiavimo adaptacinės ypatybės. Medžiaga išrinkta iš *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodyno* (Kudirka 2012) ir papildytos minėto žodyno el. duomenų bazės. Hibridinių vedinių pamatiniai žodžiai nurodomi iš aiškinamųjų žodynų (Czeszewski 2006; Vaitkevičiūtė 2003; Квеселевич 2005; Мокиенко, Никитина 2000).

Įprastai skolinių tyrimuose daugiausiai dėmesio skiriama daiktavardžiams, būvardžiams, veiksmažodžiams (Pakerys 2014; Pakerys 2016; Girčienė 2005; Vaicekauskienė 2007) arba skolinimo reiškinyms vertinamas tik bendrai (Čepienė 2006). Tyrimui buvo ypač pravartus bk prieveiksmių aprašas, atliktas pagal morfonologinės analizės principus (Pakerys 2002: 510–593). Atskirų, skirtų kiekvienai kalbos daliai, sisteminių ir išsamių lietuvių kalbos žargono leksikos tyrimų nėra.

Prieveiksmio morfologiniai ypatumai

Prieveiksmis kalbos sistemoje turbūt yra darybiškai įvairiausias, nes dauguma prieveiksmių yra kilę iš sutrumpėjusių linksniuojamųjų žodžių, prielinksninių konstrukcijų ar samplaikų (DLKG 2005: 411). Savo semantika kiekvienas prieveiksmis yra susijęs su ta kalbos dalimi, iš kurios kilęs (daiktavardžio, būvardžio, skaitvardžio), taip pat per prieveiksmio tarpininkavimą tam tikra žodžių dalis pereina į nesavarankiškas dalis – prielinksni, dalelytę (LKG 1971: 426–428; Keinys 1999: 98). Suprieveiksmėjęs žodis pakinta darybiškai: praranda galūnę arba buvusi galūnė supriesagėja, konstrukcija sutraukiama į vieną žodį. Visi šie minėti morfologiniai požymiai dar spalvingesni žargone: daug ryškesnė, variantiškesnė fonetinė skolinių adaptacija, darybinė hibridizacija, taip pat specifiniai leksiniai pokyčiai. Bk prieveiksmis iš kitų kalbos dalių išsiskiria darybos priemonėmis – daugiausiai yra būvardinių prieveiksmių, padarytų su priesaga *-(i)ai*, akademinuose veikaluose įvairiais aspektais yra aptariami šios dariausios priesagos vediniai (DLKG 2005: 421; Ulvydas 2000: 84–88).

Priesagos *-ai* hibridiniai vediniai iš priesaginių rusų kalbos kilmės būvardžių

Lietuvių kalbos žargone ypač daug (92) priesaginių vedinių, kurie yra padaryti iš rusų kalbos būvardžių su priesagomis *-nas* ir *-ovas*. Kitos priesagos retesnės: *-(i)avas* (12), *-skas* (7), *-telnas* (5), *-ovatas (-avotas)* (3), *-nutas* (5), *-yvas* (2), *-atas* (1).

¹ Šis straipsnis pirmasis iš lietuvių kalbos žargono prieveiksmių tyrimo ciklo, kitų straipsnių analizė (priesagos *-ai* hibridinių vedinių iš būvardžių su priesaga *-iškas* ir nepriesaginių būvardžių, pavienių suprieveiksmėjusių žodžių ir skolinių prieveiksmių be formantų ir priesagų ir kt.) taip pat bus faktinė medžiaga, nurodanti ir svarstanti minėtus struktūrinius dėsningumus.

1. Priesagos *-ai* vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesaga *-nas*. Didelė (45) grupė prieveiksnių yra kilusi iš rusų kalbos kilmės pamatinių būdvardžių, turinčių priesagą *-nas* (adaptuota iš rus. *-ный*) (ПГ 1980: 269–270), dauguma šių būdvardžių rusų kalboje yra žargoniniai ar šnekamosios kalbos. Nedaug pamatinių žargoninių būdvardžių gali būti kilme susiję ir su lenkų kalbos būdvardine priesaga *-ny* (plg.: *blatnas*: rus. *блатный*², lenk. *blatny*) (GWJP 1999: 494–496).

Lietuvių kalbos žargone hibridiniai prieveiksmai su priesaga *-ai* (pvz., *abaldienai*, *pravainai*) sudaromi iš lietuvių kalbos žargoninių būdvardžių, kurie dažniausiai yra skoliniai iš rusų kalbos (*abaldienai*³: *abaldienas* (rus. žarg. bdv. *обалдённый*), *pravainai*: *pravainas* (rus. bdv. *провальный*), o ne tiesiog iš rusų kalbos prieveiksnių: prv. žarg. *обалдённо*, prv. *провально*. Bet sąrašė po pamatinio žodžio yra pateikiamas ir rusų kalbos prieveiksmais (jei egzistuoja) su santrumpa (plg.), nes tokia daryba retais atvejais taip pat įmanoma: *abaldienai*, *abaldenai* ‘puikiai’ (: *abaldienas*, *abaldenas*, *-a*; plg. rus. prv. žarg. *обалдённо*), *abydnai* ‘arnaudžiai’ (: *abydnas*, *-a*; plg. rus. prv. žarg. *обидно*), *achujienai*, *achujenai* ‘puikiai’ (: *achujienas*, *achujenas*, *-a*; plg. rus. prv. vulg. *охуённо*), *afigienai*, *afigenai* ‘puikiai’ (: *afigienas*, *afigenas*, *-a*; plg. rus. prv. vulg. *офигённо*), *baldiožnai* ‘įspūdingai’ (: *baldiožnas*, *-a*; plg. rus. prv. žarg. *балдёжно*), *bardačnai* ‘netvarkingai’ (: *bardačnas*, *-a*; plg. rus. prv. prast. *бардачно*), *bespredielnai*, *bespredelnai* ‘be ribų’ (: *bespredielnas*, *-a*; plg. rus. prv. šnek. *беспредельно*), *bespridielnai*, *bespridelnai* ‘be ribų’ (: *bespridielnas*, *bespridelnas*, *-a*; plg. rus. prv. šnek. *беспредельно*), *bispridielnai*, *bispridelnai* ret. (: *bispridielnas*, *bispridelnas*, *-a*; plg. rus. prv. šnek. *беспредельно*), *bezabydnai* ‘neužgausiai, taikiai’ (: *bezabydnas*, *-a*; plg. rus. prv. *безобидно*), *blatnai* ‘yratingai’ (: *blatnas*, *-a*), *chaliavnai* ‘dykai’ (: *chaliavnas*, *-a*; plg. rus. prv. prast. *халёвно*), *chaltūrnai* ‘nekokybiškai’ (: *chaltūrnas*, *-a*; plg. rus. prv. šnek. *халтурно*), *davolnai* ‘su pasitenkinimu’ (: *davolnas*, *-a*; plg. rus. prv. *довольно*), *gliučnai* ‘prastai veikiant’ (: *gliučnas*, *-a*; plg. rus. prv. žarg. *глючно*), *grūznai*, *grūznai* ‘slogiai’ (: *grūznas*, *grūznas*, *-a*; plg. rus. prv. *грузно*), *interesnai* ‘įdomiai’ (: *interesnas*, *-a*; plg. rus. prv. *интересно*), *kyslotnai*, *kislotnai* ‘šauiniai’ (: *kyslotnas*, *kislotnas*, *-a*; plg. rus. prv. žarg. *кислотно*), *močnai* ‘stipriai’ (: *močnas*, *-a*; plg. rus. prv. *моцно*), *nachaliavnai* ‘dykai’ (: *nachaliavnas*, *-a*; plg. rus. prv. prast. *нахалёвно*), *našarnai* ‘dykai’ (: *našarnas*, *-a*), *navarotnai* ‘įmantriai’ (: *navarotnas*, *-a*; plg. rus. prv. žarg. *наворотно*), *nejasnai* ‘neaiškiai’ (: *nejasnas*, *-a*; plg. rus. prv. *неясно*), *nijasnai* ret. ‘neaiškiai’ (: *nijasnas*, *-a*; plg. rus. prv. *неясно*), *nevjebenai* ‘nenusakomai’ (: *nevjebenas*, *-a*; plg. rus. prv. vulg. *невъёбённо*), *nevtemnai* ‘ne į temą’ (: *nevtemnas*, *-a*; plg. rus. prv. šnek. *невтёмно*), *nivtemnai* ret. ‘ne į temą’ (: *nivtemnas*, *-a*; plg. rus. prv. šnek. *невтёмно*), *nivjibenai* ‘nenusakomai’ (: *nivjibenas*, *-a*; plg. rus. prv. vulg. *невъёбённо*), *ochujienai*, *ochujenai* ‘puikiai’ (: *ochujienas*, *ochujenas*, *-a*; plg. rus. prv. vulg. *охуённо*), *ofigienai*, *ofigenai* ‘puikiai’ (: *ofigienas*, *ofigenas*, *-a*; plg. rus. prv. vulg. *офигённо*), *pachabnai* ‘prastai’ (: *pachabnas*, *-a*; plg. rus. prv. prast. *похабно*), *padpolnai* ‘pogrindyje, nelegaliai’ (: *padpolnas*, *-a*), *paliotnai* ‘su polėkiu’ (: *paliotnas*, *-a*), *patoinai* ‘niekingai’

² Rusiški žodžiai sukirčiuoti rusų kalboje vartojamu vienu kirčio ženklų (‘) (tik grafema *-ë* palikta be kirčio ženklo, nes ji visada kirčiuota).

³ Lietuvių kalbos žargonybių kirčiuoto skiemens pagrindas (balsis, dvibalsis) yra pabrūkta.

(: *patojnas*, -a; plg. rus. prv. *помойно*), *parašnai* ‘prastai’ (: *parašnas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *парашино*), *plotnai* ‘sandariai’ (: *plotnas*, -a; plg. rus. prv. *плотно*), *podpolnai* ret. ‘pogrindyje, nelegaliai’ (: *podpolnas*, -a; plg. rus. prv. *подпольно*), *pravainai* ‘nesėkmingai’ (: *pravainas*, -a; plg. rus. prv. *провально*), *prikolnai* ‘įspūdingai’ (: *prikolnas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *прикольно*), *ruleznai* ‘puikiai’ (: *ruleznas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *рулезно*), *striomnai* ‘nesaugiai’ (: *striomnas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *стрёмно*), *tapornai* ‘grubiai’ (: *tapornas*, -a; plg. rus. prv. *топорно*), *tarmoznai* ‘lėtai’ (: *tarmoznas*, -a; plg. rus. prv. *тормозно*), *viečnai*, *večnai* ‘amžiniai’ (: *viečnas*, *večnas*, -a; plg. lenk. prv. *wiecznie*, rus. prv. *вечно*), *zavodnai* ‘pagauliai’ (: *zavodnas*, -a; plg. rus. prv. šnek. *заводно*). Iš visų išsiskiria prieveiksmis *ruleznai* – per rusų kalbą perskolintas anglų k. žargono žodis *rulez* ‘puikiai’. Ši žargonybė neadaptuota, pradine forma *rulez* taip pat vartojama žargone prieveiksmiškai reikšmėmis ‘puikiai, šauniai’.

Tartis. Norminamuosiuose bk leidiniuose (daugiau žr. KPP 1985) pateikiamos senosios slaviškos svetimybės irgi turi varijuojantį šaknies balsį [ie], [e] kartais ir [é]: *pěškom*, *peškom*, *pieškom* (lenk. *pieszo*, rus. *пешкóм*); *čierka*, *čerka* (lenk. *czarka*, baltarus. *чárка*); *sietkos*, *semečkės* (rus. prast. *сэмки*, rus. *сэмечки*) ir kt. Senosios slavybės gali turėti ir nevarijuojantį dvibalsį [ie]: *padielka* (rus. *подделка*), *padjiezdas* (rus. *подъезд*), *pieška* (rus. prast. prk. *пеука*), *svietas* (lenk. *świat*, baltarus. *свет*, rus. *свет*), *biesinti* (rus. *бесить*, plg. lenk. *bies* ‘velnias’) ir kt. (daugiau žr. KP 2005). Įtaką tokiam varijavimui adaptuojantis gali daryti ir bendrakilmiai norminiai žodžiai, pvz.: *šviežias* (plg. rus. *свѣжий*, lenk. *świeży*) ar teritorinių dialektų [e/ie] diftongizacijos arealai, kurie išsibarstę po visą lietuvių kalbos plotą (Urbanavičienė 2018: 59; Kardelis 2009: 100–139). Taip pat reikėtų atsižvelgti į faktą, kad spontaninėje kalboje tarminės formos vartojamos net 20 kartų dažniau nei parengtos kalbos tekste (Kačiuškienė 2012: 54). Dabartinės slavų kilmės žargonybėms būdingas sistemiškas šaknies balsio [e], [ie] varijavimas su diftongizuotais ar kitaip kokybiškai pakitusiais balsiais (galima ir [e], [é], [ie] niveliacija). Žargoniniai prieveiksmiai perima šią ypatybę iš pamatinių žodžių – būdvardžių, kurių šaknyje šis varijavimas analogiškas: *viečnai*, *večnai*; *abaldienai*, *abaldenai* ir kt.

Nedažnai pasitaiko žargonybių su fonetiškai pakitusiu priešdėliu *ne-*, jis gali varijuoti kaip *ni-*: *nijasnai* ret. ‘neaiškiai’ (: *nijasnas*, -a; plg. su vartosenoje sistemingu *nejasnai*, rus. prv. *неясно*), *nivjibenai* ‘nenusakomai’ (: *nivjibenas*, -a; plg. su vartosenoje sistemingu *nevjebenai*, rus. prv. vulg. *невъебэнно*), *nivtemnai* ret. ‘ne į temą’ (: *nevtemnas*, -a; plg. su vartosenoje sistemingu *nevtemnai*, rus. šnek. *невтёмно*). Rusų kalbos prieveiksmiuose neigiamoji dalelytė *ne-*, jei ji yra nekirčiuota, virsta *ni-*, pvz.: *где > нигде*, *какой > никакой*. Savarankiškai neigiamoji dalelytė *ni* (rus. *ни* ‘nei, nè’, lenk. *ni* ‘nė, nei’, *nie* ‘ne’, baltarus. *ni* ‘nei, nè’) reikšme ‘ne’ žargone retai tevartojama. Bet yra nemažai slaviškos kilmės žargonybių, kai ši dalelytė pasiskolinama su visu junginiu kaip neigiamasis priešdėlis: *nichiera*, *nichera*; *nichriena*, *nichrena*, *nichrina*.

Kelių prieveiksmių pradžios balsių [a] ir [o] tartis įvairuoja: *ochujienai*, *ochujenai*; *ofigienai*, *ofigenai*. Rusų kalbos žodžių nekirčiuotuose skiemenyse rusų kalboje vietoj [o] tariamas redukuotas [a] (ПГ 1980: 25–27; Аванесов 1984: 51–60; Горбачевич 1989: 35–42). Ši tarties ypatybė gana nuosekliai perimama ir skolinantis rusiškų žodžius. Garsą

[o] tokiais atvejais retkarčiais taria, matyt, raštingesni informantai (taria paraidžiui pagal rašytinę formą: rus. pr. vulg. *оxygenно, офигенно*), bet toks tarties variantas retesnis; nors kartais gali būti ir stilizacija. Taip pat svarbus faktas, kad nenorminėje rašytinėje kalboje (ypač internetiniuose forumuose) patys rusakalbiai dažnai rašo pagal tartį, nemorfologiškai: *ахуенно, афигенно* ir diskutuoja dėl tokios rašybos⁴.

Rusų kalboje nėra diferencijuotos ilgųjų ir trumpųjų balsių tarties, tiesiog kirčiuojami balsiai tariami ilgiau negu nekirčiuojami, bet skolinose ir hibridinėse lietuvių kalbos žargonybėse ir nekirčiuotas balsis [i] gali variantiškai būti adaptuotas kaip [y], šiame skyrelyje toks prieveiksmis tik vienas: *kyslotnai, kislotnai* ‘šauiniai’ (: *kyslotnas, kislotnas, -a*, plg. rus. pr. žarg. *кислотно*). Pasitaiko ir gana retų, specifinių atvejų, kada ir kirčiuotas balsis tariamas dvejopai, kaip trumpasis ir kaip ilgasis: *grūznai, gruznai*, ret. *grūznai, gruznai* ‘slogiai’ (: *grūznas, gruznas, -a*; plg. rus. pr. *грýзно*).

Kirčiavimas. Žargoniniai prieveiksmiai, sudaryti iš priesagos *-nas* būdvardžių, gali turėti šakninio ir baigmens priesagos *-ai* kirčiavimo variantų, visada dažnesnis yra šakninis: *abydnai*, ret. *abydnai*; *grūznai, gruznai*, ret. *grūznai, gruznai*; *plotnai*, ret. *plotnai*; *striomnai, striomnai*; *močnai*, ret. *močnai*; *gliučnai*, ret. *gliučnai*. Šakninis kirčiavimas yra adaptuojant perimtas tiesiai iš rusų kalbos. Tokio variantiško kirčiavimo dėsninumams neatmestina ir bendrinėje kalboje kodifikuota prieveiksmių variantiško kirčiavimo analogija, plg.: *idomiai / idomiaĩ* (Stundžia 2018: 3–8; Pakerys 2002: 523).

2. Priesagos *-ai* vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesaga *-ovas*. Didelė (47) prieveiksmių grupė yra kilusi iš rusų k. kilmės pamatinių žargoninių būdvardžių, turinčių priesagą *-ovas* (rus. *-овый* (ortografiškai ir *-евый*) (ПГ 1980: 276). Šios priesagos semantika labai plati, ji dažniausiai ‘nurodo santykį su pamatiniu žodžiu reiškiamu dalyku’ (pvz.: *столовый* ‘stalinis, stalo’). Dalis žargoninių būdvardžių gali būti kilme susiję ir su lenkų kalbos būdvardine priesaga *-owy* (plg. *chujovas, -a*: lenk. bdv. vulg. *chujowy*) (GWJP 1999: 493). Šiame poskyryje, kaip ir kitais atvejais, lietuvių kalbos žargone hibridiniai prieveiksmiai su priesaga *-ai* (pvz., *biestalkovai, chrienovai*) sudaromi iš lietuvių kalbos žargoninių būdvardžių, kurie yra skoliniai iš rusų kalbos (*biestalkovai: biestalkovas, -a* (rus. bdv. *бестолковый*), *chrienovai: chrienovas, -a* (rus. bdv. vulg. *хреновый*), o ne tiesiog iš rusų kalbos prieveiksmių – pr. žarg. *бестолково*, pr. vulg. *хреново* (tiesiog iš rusų kalbos prieveiksmių daryba apibūdintina kaip reta, netipiška). Hibridiniai prieveiksmiai iš rusų k. kilmės pamatinių žargoninių būdvardžių, turinčių priesagą *-ovas*: *bespantovai* ‘nesąmoningai’ (: *bespantovas, -a*, plg. rus. priev. žarg. *беспонтово*), *bespontovai* ‘nesąmoningai’ (: *bespontovas, -a*, plg. rus. priev. žarg. *беспонтово*), *biestalkovai, bestalkovai* ‘beprasmiškai’ (: *biestalkovas, bestalkovas, -a*; plg. rus. pr. *бестолково*), *biestalkovai, bestalkovai* ‘beprasmiškai’ (: *biestalkovas, bestalkovas, -a*; plg. rus. pr. *бестолково*), *bistalkovai* ‘beprasmiškai’ (: *bistalkovas, -a*; plg. rus. pr. *бестолково*), *bliuzovai* ‘kaip būdinga bliuzui’ (: *bliuzovas, -a*; plg. rus. pr. *блúзово*), *chierovai, chervovai* ‘blogai’ (: *chierovas, chervovas, -a*; plg. rus. pr. vulg.

⁴ Daugiau žr. <https://touch.otvet.mail.ru/question/81626336>, <https://kakupishem.ru/pishem-pravilno-slova/afigenno-ili-ofigenno.html>, <http://science.ques.ru/questions/kak-pravilno-pisat-ofigenno-ili-afigenno> [Žiūr. 2019 05 14].

чeрóвo), *chrienovai*, *chrenovai* ‘blogai’ (: *chrienovas*, -a; plg. rus. prv. vulg. *чpeнóвo*), *chrinovai* ‘blogai’ (: *chrinovas*, -a), *chujovai* ‘blogai’ (: *chujovas*, -a; plg. rus. prv. vulg. *чyёвo*, lenk. prv. vulg. *chujowo*), *depresovai* ‘depresyviai’ (: *depresovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *дeпpeцóвo*), *dermovai* ‘prastai’ (: *dermovas*, -a; plg. rus. prv. prast. *дeрмóвo*), *dešovai* ‘pigiai’ (: *dešovas*, -a; plg. rus. prv. *дeшёвo*), *dišovai* ‘pigiai’ (: *dišovas*, -a; plg. rus. prv. *дeшёвo*), *figovai* ‘prastai’ (: *figovas*, -a; plg. rus. prv. prast. *фигóвo*), *fuflovai* ‘suklastotai’ (: *fuflovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *фyфлóвo*), *grūzovai*, *gruzovai* ‘slogiai’ (: *grūzovas*, *gruzovas*, -a), *kaišovai* ‘maloniai’ (: *kaišovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *кайфóвo*), *lažovai* ‘prastai’ (: *lažovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *лажóвo*), *liuksavai* ‘liuksiškai’ (: *liuksavas*, -a), *liuksovai* ‘liuksiškai’ (: *liuksovas*, -a; plg. rus. prv. šnek. *люксовo*), *liuksusovai* ‘liuksiškai’ (: *liuksusovas*, -a; plg. lenk. prv. *luksusówo*), *metalovai* ‘kaip būdinga heavy metal stiliaus muzikai’ (: *metalovas*, -a), *nechujovai* ‘neblogai’ (: *nechujovas*, -a; plg. rus. prv. vulg. *нeчyёвo*), *neputiovai* ‘prastai’ (: *neputiovas*, -a; plg. rus. prv. šnek. *нeпyтёвo*), *nichujovai* ‘smarkiai’ (: *nichujovas*, -a; plg. rus. prv. vulg. *нeчyёвo*), *nuliovai* ‘visiškai naujai’ (: *nuliovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *нyлёвo*), *putiovai* ‘puikiai’ (: *putiovas*, -a; plg. rus. prv. šnek. *пyтёвo*), *stopudovai* ‘garantuotai’ (: *stopudovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *cтoпyдóвo*), *šyzovai*, *šizovai* ‘beprotiškai’ (: *šyzovas*, -a; plg. rus. šnek. *шyзóвo*), *talkovai* ‘suprantamai’ (: *talkovas*, -a; plg. rus. *толкóвo*), *tiuningovai*, *tuningovai*⁵ ‘tiuninguotai’ (: *tiuningovas*, *tuningovas*, -a), *tolkovai* ‘suprantamai’ (: *tolkovas*, -a; plg. rus. prv. *толкóвo*).

Nemažai prieveiksmių yra muzikos srities skoliniai iš anglų kalbos pačioje rusų kalboje, hibridiškai adaptuoti priesaga *-овый*: *pankovai* ‘pankiškai’ (: *pankas*; plg. rus. prv. *пáнкoвo*, ang. *punk*), *popsovai* ‘popsiškai’ (: *popsovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *пoпcóвo*), *repovai* ‘kaip būdinga repui’ (: *repovas*, -a; plg. rus. prv. *рéпoвo*), *rokovai* (: *rokovas*, -a; plg. rus. prv. *рóкoвo*), *rokavai* ‘kaip būdinga roko muzikai’ (: *rokavas*, -a; plg. rus. prv. *рóкoвo*), *seksovai*, *sexovai* ‘seksualiai’ (: *seksovas*, *sexovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *ceкcóвo*), *hipovai* ‘hipiškai’ (: *hipovas*, -a; plg. rus. prv. prast. *хипóвo*). Kai kurie yra dar neseni skoliniai rusų kalboje: *bugovai* ‘su klaidom’ (: *bugovas*, -a; plg. ang. *bug* ‘programos klaida’), *draivovai* ‘įspūdingai’ (: *draivovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *дpaйвóвo*; plg. ang. *drive* ‘polėkis, vidinis impulsas’), *kreizovai* ‘beprotiškai’ (: *kreizovas*, -a; plg. rus. prv. žarg. *кpéйзoвo*, ang. *crazy* ‘beprotiškas’).

Tartis. Hibridiniams prieveiksmiams, sudarytiems iš rusų k. kilmės pamatinių priesagos *-nas* būdvardžių, būdingos labai panašios ypatybės, kaip ir iš priesagos *-ovas* būdvardžių sudarytiems prieveiksmiams: adaptuojantis būdingas šaknies balsio [e], [ie], [i] varijavimas su diftongizuotais ar kitaip kokybiškai pakitusiais balsiais: *biestalkovai*, *bestalkovai*; *biestolkovai*, *bestolkovai*; *chierovai*, *chervovai* ir kt. Šaknies balsis gali pavirsti net [i]: *dišovai*, *bistalkovai*.

Kelių prieveiksmių šaknies balsių [a] ir [o] tartis įvairuoja: *biestalkovai*, *bestalkovai*; *talkovai*. Rusų kalbos žodžių nekirčiuotuose skiemenyse vietoj [o] tariamas redukuotas [a], tad ir minėti prieveiksmai (plg. rus. *бeстoлкóвo*, *толкóвo*) bus perėmę tokią sakininės

⁵ Retaisniis rašybos variantas *tuningovai* yra pagal anglų k. rašybą *tuningas* (dažnesnė adaptuota forma *tiuningas*).

kalbos ypatybę. Svarbu pažymėti, kad nenorminėje rašytinėje kalboje patys rusakalbiai dažnai rašo pagal tartį (rus. prv. *бесмалкóво, малкóво*). Panašiai varijuoja irrieveksmiai: *liuksqvai* plg. su retesniu *liuksqvai*. Pasitaikęrieveksmių su fonetiškai pakitusiu priešdėliu *ne-*: *nichujqvai, nichrienqvai, nichrenqvai, nichrinqvai*.

Nekodifikuotoje kalboje žargonybės gali turėti kelis variantus su ilguoju ir trumpuoju balsiu. Dėl diferencijuotos ilgųjų ir trumpųjų balsių tarties rusų kalboje ši ypatybė ryški skolintose ir hibridinėse lietuvių kalbos žargonybėse, kada rusų kalbos kirčiuotas balsis gali būti adaptuotas dvejopai: plg. *šyzas, šizas* ‘šizofrenikas’ (rus. prast. *ууз*), *fūfelis, fufelis* ‘niekalas’ (rus. žarg. *фүфель*). Šią ypatybę savo ruožtu perima irrieveksminiai dariniai: *šyzqvai, šizqvai* ‘beprotiškai’ (: *šyzqvās, -a*, plg. rus. prv. šnek. *уузóво*), *grūzqvai, gruzqvai* ‘slogiai’ (: *grūzqvās, gruzqvās, -a*).

Kirčiavimas. Kaip jau buvo minėta, šios priesagosrieveksmiai yra pasidaromi jau pačiame žargone iš būdvardžių, o ne skolinami. Darybos iš būdvardžių polinkį patvirtina šiųrieveksmių kirčiavimo ypatybės, nes kirčio vieta nesutampa su rus. k.rieveksmio, bet yra kaip darinio pamato būdvardžio: *bliuzqvai* ‘kaip būdinga bliuzui’ (: *bliuzqvās, -a*, plg. rus. prv. *блúзово*), *kreizqvai* ‘beprotiškai’ (: *kreizqvās, -a*, plg. rus. prv. žarg. *крéízово*), *liuksqvai* ‘liuksiškai’ (: *liuksqvās, -a*, plg. rus. prv. šnek. *лúксово*), *repqvai* ‘kaip būdinga repui’ (: *repqvās, -a*, plg. rus. prv. žarg. *рóново*), *rokqvai* ‘kaip būdinga roko muzikai’ (: *rokqvās, -a*, plg. rus. prv. *рóково*), *rokqvai* ‘kaip būdinga roko muzikai’ (: *rokqvās, -a*; plg. rus. prv. *рóково*).

3. Priesagos -ai vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesaga -(i)avas. Nedidelė grupė (12)rieveksmių yra kilusi iš pamatinių būdvardžių, turinčių priesagą *-avas, -iavas* (rus. *-авый, -явый: кровавый, дырявый*; plg. lenk. *-awy: ciekawy*; dar plg. ukr. *чикавий, baltarus. чикавы*) (ПГ 1980: 287; GWJP 1999: 489). Žargone būdvardžių su priesaga *-avas* visai mažai, nes šios priesagos semantiką dubliuoja priesagos *-ovas* vediniai. Yra tokių atvejų, kai gretimai egzistuoja tos pačios šaknies žargonybės su abiem priesagom, bet priesagos *-ovas* vediniai vartosenoje dažnesni: *seksovas* ir (ret.) *seksavas, stiliovas* ir (ret.) *stiliavas, (ret.) rokavas* ir *rokovas*. Bet yra tokių priesagos *-avas* vedinių, kurie su priesaga *-ovas* nevartojami: *cekqvai* ‘smalsiai’ (: *cekqvās, -a*), *chaliqvai* ‘nemokamai’ (: *chaliqvās, -a*), *nachaliqvai* ‘nemokamai’ (: *nachaliqvās, -a*, plg. rus. prv. prast. *на халя́ву*), *nachaliqvai* ‘nemokamai’ (: *nachaliqvās, -a*, plg. rus. prv. prast. *на халя́вно*).

Dalis žargonybių hibridiškai pasidarytos jau lietuvių kalbos žargone su priesaga *-avas*, nes rusų kalbos žargone tokių žodžių nėra, jie atrodo kaip pseudoskoliniai (dėl termino žr. Vaicekauskienė 2007: 19) ar pseudoanaloginiai dariniai (Urbutis 2009: 328), t. y. pasidaryti pagal svetimų žodžių modelius: *bachūravas, -a, chronciavas, -a, chroniavas, -a, forsavas, -a, šyzavas, -a* ir pan. Tokiais atvejais būdvardžiai jau sudaromi lietuvių kalbos žargone pagal darybinę analogiją, nes rusų kalboje tokių nėra. Tokie būdvardžiai yra šiųrieveksmių darybinis pamatas: *chrienqvai, chrenqvai* ret. ‘prastai’ (: *chrienqvās, chrenqvās, -a*), *chroniqvai* ‘kaip chroniškas alkoholikas’ (: *chroniqvās, -a*), *monqvai* tech. ‘mono-, vieno garsiakalbio’ (: *monqvās, -a*), *popsqvai* ‘popsiškai’ (: *popsqvās, -a*), *rokqvai* ‘kaip būdinga roko muzikai’ (: *rokqvās, -a*), *seksqvai, sexqvai* ret. (: *seksqvās, -a*), *steriqvai* ‘stereofoniškai’ (: *steriqvās, -a*), *stiliqvai* ‘stilingai’ (: *stiliqvās, -a*).

Tartis ir kirčiavimas. Tik vienamrieveiksmiui būdingas šaknies balsio [e], [ie] variavimas: *chrienavai, chrenavai* ret. ‘prastai’ (: *chrienavas, chrenavas, -a*; plg. rus. prv. vulg. *хрено́вый*). Visirieveiksmai kirčiuojami stabiliai priesagoje pagal pamatinius būdvardžius, variantų nėra.

4. Priesagos -ai vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesaga -skas. Nedaug (7) žargone hibridiniųrieveiksmių su būdvardine priesaga -skas, vediniai su šia priesaga gali būti tiek iš rusų (rus. -скии) (ilgesni variantai: -енскии, -ескии, -овскии), tiek iš lenkų kalbų: lenk. -ski (ilgesni variantai: -ański, -cki, -eński, -iński, -owski) (PF 1980: 291; GWJP 1999: 494): *amerikanskai* ‘amerikietiška’ (: *amerikanskas, -a*; plg. rus. prv. *но-америка́нску*), *babskai* ‘bobiška’ (: *babskas, -a*; plg. rus. prv. šnek. *но-ба́бску*), *banditskai* ‘banditiška’ (: *banditskas, -a*; plg. rus. prv. *но-банди́тску*), *zydovskai* ‘žydiška’ (: *zydovskas, -a*; plg. lenk. bdv. *żydowski* ‘žydiška’, rus. prv. *но-жидо́вску*), *zajebatelskai* ‘puikiai’ (: *zajebatelskas, -a*), *zajibatelskai* ret. ‘puikiai’ (: *zajibatelskas, -a*), *kacapskai* ‘rusiška’ (: *kacapskas, -a*; plg. rus. prv. *но-каца́нску*).

Tartis ir kirčiavimas. Vediniai išlaiko pamatinių žodžių kirtį. Dėl šaknies balsio [e] tarties variavimo ir dėl dvejetainės fonetinės adaptacijos yra atsiradęs retas variantas *zajibatelskai*.

5. Priesagos -ai vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesaga -telnas. Priesagos -telnas (rus. -тельный) (PF 1980: 290) vedinių nedaug (5): *achujabytielnai, achujabiťelnai* ‘puikiai’ (: *achujabytielnas, achujabiťielnas, -a*), *achujiebytielnai, achujebitielnai* ‘puikiai’ (: *achujiebytielnas, achujebitielnai, -a*; plg. rus. prv. vulg. *охуебительно*), *achujytielnai, achujitielnai* ‘puikiai’ (: *achujytielnas, achujitielnas, -a*; plg. rus. prv. vulg. *охуительно*), *afigytielnai, afigitielnai* ‘labai’ (: *afigytielnas, afigitielnas, -a*; plg. rus. prv. vulg. *офигительно*), *pochujytielnai, pochujitielnai* (: *pochujytielnas, pochujitielnas, -a*; plg. rus. prv. vulg. *похуительно*).

Tartis ir kirčiavimas. Visirieveiksmai fonetiškai adaptuoti keliais variantais, visiems būdingas priesagos balsio [e] diftongizuotas variavimas. Taip pat pasikartoja reiškinys, pagal kurį rusų kalbos kirčiuoti balsiai tariami kaip ilgieji, tad ir hibridinėse lietuvių kalbos žargonybėse nekirčiuotas balsis [i] gali variantiškai būti adaptuotas kaip [y]. Vediniai išlaiko pamatinių žodžių kirtį.

6. Priesagos -ai vediniai iš rusų kalbos kilmės subūdvardėjusių dalyvių su priesaga -nutas. Visų šio skyreliorieveiksmių pamatiniai žodžiai yra subūdvardėję rusų kalbos būtojo laiko neveik. rūšies dalyviai su priesaga -тый, pvz.: *чо́кнутый, ебану́тый*. Visi šiųrieveiksmių pamatiniai žodžiai yra su veiksmožodine priesaga -ну-, tad vedinių visas baigmuo yra -нутый (PF 1980: 668). Žargone yra sudaryti tik keli (5)rieveiksmai, daug jų vartosenoje reti, visų jų reikšmė panaši ‘prastai, nekaip’: *čioknutai* (: *čioknutas, -a*), *jebanutai* (: *jebanutas, -a*), *jobanutai* (: *jobanutas, -a*), *jobnutai* (: *jobnutas, -a*), *pyzdanutai, pizdanutai* (: *pyzdanutas, pizdanutas, -a*).

Tartis ir kirčiavimas. Dviem žargonybėms (*jebanutai, jobanutai*) būdingas šaknies balsių [e], [o] variavimas dėl dvejetainės fonetinės adaptacijos iš rus. vulg. *ебану́тый* ar dėl dažno vartosenoje būdvardžio *jobanas* analogijos. Taip pat kartojasi sisteminis reiškinys, kada nekirčiuotas balsis [i] gali variantiškai būti adaptuotas ir kaip [y]: *pyzdanutai, pizdanutai*. Vediniai išlaiko pamatinių žodžių kirtį.

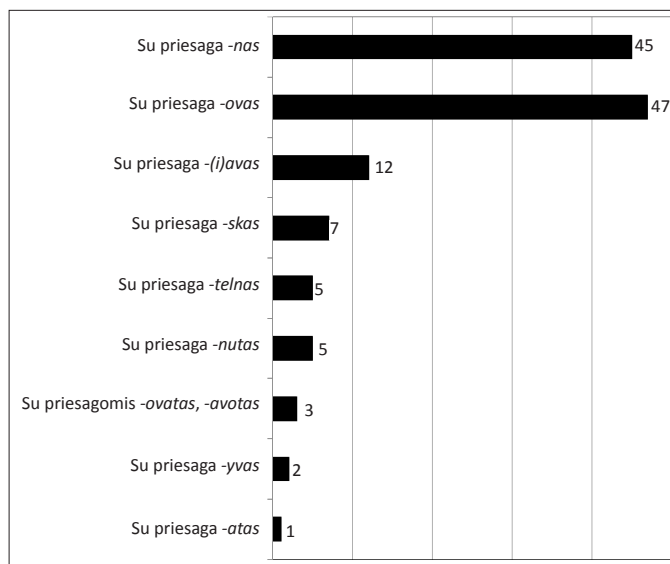
7. Priesagos -ai vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesagomis -ovatas, -avotas. Keli hibridai (3) yra susiję su rusų kalbosrieveiksmių sudėtine priesaga -ovamo (ortografiškai ir -evamo). Ji yra kilusi iš būdvardinės priesagos -оватый, kuri reiškia dalį savybės, ypatybės nedidelį laipsnį (plg., красный > красноватый ‘raudonokas, apyraudonis’) (PI 1980: 285). Taip pat pamatinių būdvardžių priesaga gali būti kilusi ir iš lenkų kalbos: -owaty (GWJP 1999: 489). Iš pamatinių žodžių su šia priesaga yra tik du hibridai: *pyzdavotai*, *pizdavotai* ‘prastai’ (: *pyzdavotas*, -a; plg. rus. pr. vulg. *нuzдoвáтo*), *debilavotai* ‘debiliškai’ (: *debilavotas*, -a; plg. rus. pr. prast. *дeбильoвáтo*). Su priesagos variantu -еватый yra tik vienas hibridinisrieveiksmis *chujovatai* ‘prastai’ (: *chujovatas*, -a; plg. rus. pr. vulg. *хyевáтo*).

Tartis ir kirčiavimas. Vediniai išlaiko pamatinių žodžių kirtį. Kartojasi sisteminis reiškinys, kada nekirčiuotas balsis [i] gali variantiškai būti adaptuotas ir kaip [y]: *pyzdavotai*, *pizdavotai*.

8. Priesagos -ai vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesaga -yvvas. Iš pamatinių būdvardžių su priesaga -yvvas (rus. -ивый) žargoniniųrieveiksmių sudaryti tik du: *falšyvai*, ret. *falšyvai* ‘falsifikuotai’ (: *falšyvas*, -a; plg. rus. pr. *фальшúво*), *paršyvai* ‘prastai’ (: *paršyvas*, -a; plg. rus. pr. *нapушúво*).

Tartis ir kirčiavimas. Prieveiksmis *falšyvai* gali būti retai kirčiuojamas ir baigmenyje (*falšyvai*), ši ypatybė yra sistemiška, nuosekliau aprašyta produktyvių priesagų (pvz., -nas) skyriuose, kada kirčiavimas varijuoja (*grūznai* / ret. *grūznai*, *stromnai* / ret. *stromnai*, *močnai* / ret. *močnai*) ir kt.

9. Priesagos -ai vediniai iš rusų k. kilmės būdvardžių su priesaga -atas. Su būdvardine priesaga -atas (rus. -атый) yra tik vienas hibridinisrieveiksmis: *pyzdaitai*, *pizdaitai* ‘puikiai, išpūdingai’ (: *pyzdaitas*, -a; plg. rus. pr. vulg. *нuzдáтo*). Skolinio nekirčiuotas balsis [i] gali variantiškai būti adaptuotas ir kaip [y]. Šis vedinys išlaiko pamatinio žodžio kirtį.

1 pav. Žargoniniai priesagos -ai vediniai iš rusų kalbos kilmės būdvardžių

Išvados

Daryba. Lietuvių kalbos žargone prieveiksmių su priesaga *-(i)ai* daugiausiai pasidaroma iš priesaginių rusų kalbos kilmės būdvardžių. Dariausios priesagos *-nas* (45; 35,4 %) ir *-ovas* (47; 37 %). Kitos retesnės: *-(i)avas* (12; 9,4 %), *-skas* (7; 5,5 %), *-telnas* (5; 3,9 %), *-ovatas (-avotas)* (3; 2,4 %), *-nutas* (5; 3,9 %), *-yvas* (2; 1,6 %), *-atas* (1; 0,8 %). Analizė nurodo aiškią sisteminę ypatybę: iš visų priesagos *-ai* hibridinių vedinių daugiausiai (72,4 %) yra hibridinių prieveiksmių, kurių pamatiniai žodžiai yra būtent su dariausiomis rusų kalbos priesagomis *-nas* ir *-ovas*. Kitos būdvardinės priesagos yra retesnės (27,5 %) lietuvių kalbos žargone, ir nėra atsitiktinumai, kad jos nėra darios ir rusų kalbos sistemoje.

Tartis. Dėl teritorinių dialektų ir kitų kalbų įtakos žargoniniams prieveiksmiams būdingas sistemiškas šaknies balsio [e], [ie] varijavimas su diftongizuotais ar kitaip kokybiškai pakitusiais balsiais (galima ir [e], [é], [ie] niveliacija): *bespredielnai*, *bespredelnai* (: *bespredielnas*, *-a*; plg. rus. prv. *беспредельно*), *biestolkovai*, *bestolkovai* (: *biestolkovas*, *bestolkovas*, *-a*; plg. rus. prv. *бестолково*). Retai, bet šaknies ar priešdėlio balsis [e] gali būti virtęs net [i]: *bistalkovai* (: *bistalkovas*, *-a*), *bespridielnai*, *bespridelnai* (: *bespridielnas*, *bespridelnas*, *-a*), *bispridielnai*, *bispridelnai* (: *bispridielnas*, *bispridelnas*, *-a*).

Pasitaiko prieveiksmių pradžios balsių [a] ir [o] tarties įvairavimo, nes rusų kalbos žodžių nekirčiuotuose skiemenyse rusų kalboje vietoje [o] tariamas redukuotas [a]. Šaknies balsių [e], [ie] varijavimas su diftongizuotais ar kitaip kokybiškai pakitusiais balsiais yra būdingas atskiriems teritorinių dialektų arealams, pasitaikantiems beveik visame lietuvių kalbos plote, tad šis žargono požymis nėra atsitiktinis.

Kirčiavimas. Ištyrus kirčiavimo ypatumus, išryškėjo aiškūs dėšningumai: priesagos *-ai* hibridiniai vediniai iš priesaginių rusų kalbos kilmės būdvardžių su priesagomis: *-nas*, *-ovas*, *-(i)avas*, *-skas*, *-telnas*, *-ovatas*, *-avotas*, *-nutas*, *-yvas*, *-atas* adaptuodamiesi dažniausiai išlaiko pamatinių žodžių kirtį. Jei priesagos *-nas* pamatiniai būdvardžiai kirčiuojami šaknyje, tai vediniai taip pat turės šakninį kirtį. Bet jei pamatinių būdvardžių yra kirčiuota priesaga (pvz., *-ovas*) – prieveiksmiai taip pat bus kirčiuoti priesagoje. Pamatiniai žodžiai kirčiavimą yra perėmę iš rusų kalbos, nors pasitaiko variantų. Variantiškas kirčiavimas nedominuoja ir priklauso posistemio periferijai.

Bendra išvada. Įvade minėti teiginiai, kad žargonas „neturi gramatinės sistemos“, vertintini kaip nekorektiški (labiau kaip išankstinė neigiama nuostata), nes žargono kaip posistemio sandara daug sudėtingesnė: tirtųjų žargono prieveiksmių morfologinės ypatybės yra perimtos iš rusų kalbos ir specifiškai transformuotos lietuvių kalbos sistemoje. Tarties ir kirčiavimo adaptacinės ypatybės yra nulemtos lietuvių kalbos teritorinių dialektų ir bendrinės kalbos su tam tikru nuoseklumu.

Santrumpos

bdv. – būdvardis
prast. – prastakalbės
prv. – prieveiksmis
ret. – retai
šnek. – šnekamosios kalbos
vulg. – vulgarus
žarg. – žargono

Leksikografiniai šaltiniai

Czeszewski, M., 2006. *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
Kudirka, R., 2012. *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodynas*. Kaunas: Technologija.
Vaitkevičiūtė, V., 2003. *Didysis lenkų–lietuvių kalbų el. žodynas*. Marijampolė: M. Martišienės vertėjų biuras.
Квеселевич, Д. И., 2005. *Толковый словарь ненормативной лексики русского языка*. Москва: Астрель.
Мокиенко, В. М., Никитина, Т. Г., 2000. *Большой словарь русского жаргона*. Санкт-Петербург: Норинт.

Literatūra

Barauskaitė, J., Čepaitienė, G., Mikulėnienė, D. Pabrėža, J., Petkevičienė, R. 1995. *Lietuvių kalba I*. Vilnius: MEL.
Chambers, J. K., Trudgill, P., 2004. *Dialectology*. Cambridge: CUP.
Čepienė, N., 2006. *Lietuvių kalbos germanizmai ir jų fonetinės ypatybės*. Vilnius: LKI.
DLKG 2005 – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Red. V. Ambrazas. Vilnius: MEL. <https://doi.org/10.2307/416634>.
Durrell, M., 2004. Sociolect. In: *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*. Vol. 3. Ed. U. Ammon. Berlin: Walter de Gruyter, pp. 200–205.
Girčienė, J., 2005. *Naujųjų skolinių atitikmenys: struktūra ir vartoseną*. Vilnius: LKI.
GWJP 1999 – *Gramatyka współczesnego języka polskiego: Morfologia*. T. 2. Red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel. Warszawa: Naukowe PWN.
LKG 1971 – *Lietuvių kalbos gramatika*. T. II. Red. K. Ulvydas. Vilnius: Mintis.
Kačiuškienė, G., 2012. Tarmių fonetinių ypatybių atspindžiai „Sąlytinės lietuvių kalbos tekstyne“. *Baltistica*, VIII priedas, 53–62. Prieiga: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/article/view/2110/2016> [Žr. 2019 04 11]. <https://doi.org/10.15388/baltistica.0.8.2110>.
Kardelis, V., 2009. *Šiaurės rytų aukštaičiai vilniškiai: ribos ir diferenciacija*. Vilnius: VU leidykla.
Keinys, S., 1999. *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*. Šiauliai: ŠUL.
KP 2005 – *Leksika: skolinių vartojimas*. D. 4. Sud. D. Mikulėnienė. Vilnius: Petro ofsetas.
KPP 1985 – *Kalbos praktikos patarimai*. Sud. A. Paulauskienė. Vilnius: Mokslas.
Macaulay, R., 1994. *The Social Art: Language and Its Uses*. Oxford: OUP.
Pakerys, J., 2014. Naujųjų skolinių duomenų bazės veiksmažodžių morfologija. *Taikomoji kalbotyra*, 3. Prieiga: <https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/28/22> [Žr. 2019 04 20].
Pakerys, A., 2002. *Akcentologija: skaitvardis, įvardis, veiksmažodis, prieveiksmis*. D. 2. Vilnius: MELI.
Pakerys, J., 2016. Morphological adaptation of adjectival borrowings in modern Lithuanian. *Baltistica*, 51 (2), 239–269. Prieiga: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/article/view/2273/2258> [Žr. 2019 04 11]. <https://doi.org/10.15388/baltistica.51.2.2273>.
Paulauskienė, A., 2004. *Lietuvių kalbos kultūra*. Kaunas: Technologija.

Petrėtienė, A., Lovkys, V., Paleckas, V., Stulgis, T., 2006. Transporto srities leksikos barbarizmai ir žargonybės. *Transport*, 21 (2), 1–5. Prieiga: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/16484142.2006.9638058> [Žr. 2019 03 05]. DOI: 10.1080/16484142.2006.9638058.

Pupkis, A., 2005. *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis.

Stundžia, B., 2018. Bendrinės kalbos kirčiavimo kodifikacija prie realios vartosenos artinant. *Gimtoji kalba*, 1, 3–8.

Ulvydas, K., 2000. *Lietuvių kalbos prieveiksmiai*. Vilnius: MELI.

Urbanavičienė, J., 2018. Baltų *ā, *ē diftongizacija vidurinės ir jaunesniosios kartos rytų aukštaičių vilniškių kalboje. In: *Rytų aukštaičių patarmė: kaita ir pokyčiai*. Vilnius: Baltijos kopija, 59–82. <https://doi.org/10.15388/baltistica.48.1.2164>.

Urbutis, V., 2009. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: MELI.

Vaicekauskienė, L., 2007. *Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai: kalbos politika ir vartoseną*. Vilnius: LKI.

Аванесов, Р. И., 1984. *Русское литературное произношение*. Москва: Просвещение.

Горбачевич, К. С., 1989. *Нормы современного русского литературного языка*. Москва: Просвещение.

РГ 1980 – *Русская грамматика. Фонетика. Словообразование. Морфология*. Т. 1. Ред. Н. Ю. Шведова. Москва: Наука.